

**VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI**

ĐỖ HUY THƯỜNG

**ĐẦU TƯ TRỰC TIẾP CỦA TRUNG QUỐC VÀO MỘT
SỐ NƯỚC CHÂU PHI VÀ MỸ LATINH**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

HÀ NỘI - 2016

**VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI**

ĐỖ HUY THƯỜNG

**ĐẦU TƯ TRỰC TIẾP CỦA TRUNG QUỐC VÀO MỘT SỐ
NƯỚC CHÂU PHI VÀ MỸ LATINH**

**Chuyên ngành: Kinh tế Quốc tế
Mã số: 62 31 01 06**

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC:

- 1. PGS.TS. Nguyễn Thị Hồng Nhung**
- 2. PGS.TS. Nguyễn Thị Kim Chi**

HÀ NỘI - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu độc lập của tôi với sự giúp đỡ của các giáo viên hướng dẫn.

Các số liệu trong Luận án có nguồn gốc rõ ràng. Các dữ liệu tôi tập hợp đảm bảo tính khách quan và trung thực.

TÁC GIẢ

ĐỖ HUY THƯỜNG

LỜI CẢM ƠN

Trước hết, tôi xin bày tỏ sự cảm ơn chân thành và sâu sắc đối với PGS.TS. Nguyễn Thị Hồng Nhung, công tác tại Viện Kinh tế và Chính trị Thế giới và PGS.TS. Nguyễn Thị Kim Chi, giảng viên tại trường Đại học Kinh tế - Đại học Quốc gia Hà Nội về sự hướng dẫn nhiệt tình và những ý kiến đóng góp quý báu giúp tôi hoàn thành bản Luận án này.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám đốc, Phòng Quản lý đào tạo, Khoa Quốc tế và các thầy cô của Học viện Khoa học Xã hội đã tạo điều kiện giúp đỡ và truyền đạt kiến thức quý báu trong quá trình học tập, nghiên cứu cũng như những động viên và góp ý để tôi hoàn chỉnh bản Luận án này.

Tôi cũng xin bày tỏ sự cảm ơn đối với các cán bộ thuộc Bộ Kế hoạch & Đầu tư; Tạp chí Châu Mỹ ngày nay; Tạp chí Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông; Tạp chí Khoa học Đại học Quốc gia Hà Nội; và Trung tâm Thư viện Đại học Quốc gia Hà Nội đã giúp đỡ và tạo điều kiện thuận lợi cho tôi trong quá trình làm và chuẩn bị bảo vệ Luận án.

Cuối cùng, tôi xin cảm ơn gia đình, họ hàng nội ngoại, bạn bè và đồng nghiệp đã động viên và giúp đỡ tôi hoàn thành bản Luận án này.

TÁC GIẢ

Đỗ Huy Thương

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
CHƯƠNG 1: TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI	7
1.1. Về FDI ra nước ngoài của Trung Quốc.....	7
1.2. Về FDI của Trung Quốc ở châu Phi và Mỹ Latinh.....	10
1.3. Về yếu tố tác động đến FDI của Trung Quốc vào châu Phi và Mỹ Latinh.....	14
1.4. Tác động từ FDI của Trung Quốc đối với các nước châu Phi và Mỹ Latinh .	17
1.5. Về FDI của Trung Quốc vào Việt Nam	21
1.6. Đánh giá chung, khoảng trống nghiên cứu, câu hỏi nghiên cứu và giả thuyết nghiên cứu	23
CHƯƠNG 2: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ FDI CỦA TRUNG QUỐC VÀO MỘT SỐ NƯỚC CHÂU PHI VÀ MỸ LATINH	25
2.1. Cơ sở lý luận về FDI của Trung Quốc vào một số nước châu Phi và Mỹ Latinh	25
2.2. Cơ sở thực tiễn về FDI của Trung Quốc vào một số nước châu Phi và Mỹ Latinh	44
Tiểu kết chương 2.....	67
CHƯƠNG 3. THỰC TRẠNG FDI CỦA TRUNG QUỐC VÀO MỘT SỐ NƯỚC CHÂU PHI VÀ MỸ LATINH.....	69
3.1. FDI ra nước ngoài của Trung Quốc trong thời gian qua.....	69
3.2. Thực trạng FDI của Trung Quốc vào châu Phi và Mỹ Latinh.....	77
3.3. FDI của Trung Quốc vào một số nước châu Phi.....	79
3.4. FDI của Trung Quốc vào một số nước Mỹ Latinh.....	86
3.5. Đánh giá chung về FDI của Trung Quốc vào một số nước châu Phi và Mỹ Latinh	93
Tiểu kết chương 3.....	118
CHƯƠNG 4. MỘT SỐ GỢI Ý CHO VIỆT NAM QUA NGHIÊN CỨU PHẢN ỨNG CỦA MỘT SỐ NƯỚC CHÂU PHI VÀ MỸ LATINH ĐỐI VỚI TÁC ĐỘNG TIÊU CỰC TỪ FDI CỦA TRUNG QUỐC	121
4.1. FDI của Trung Quốc vào Việt Nam.....	121
4.2. So sánh FDI của Trung Quốc ở Việt Nam với ở một số nước châu Phi và Mỹ Latinh	130
4.3. Một số gợi ý cho Việt Nam.....	134
4.4. Một số kiến nghị để áp dụng kinh nghiệm của các nước châu Phi và Mỹ Latinh	144
Tiểu kết chương 4.....	146
KẾT LUẬN.....	147
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CỦA TÁC GIẢ.....	149
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	150

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

STT	TỪ VIẾT TẮT	TIẾNG ANH	TIẾNG VIỆT
1.	CHDC		Cộng hòa Dân chủ
2.	ĐCS		Đảng Cộng Sản
3.	EU	European Union	Liên minh châu Âu
4.	FDI	Foreign Direct Investment	Đầu tư trực tiếp nước ngoài
5.	GDP	Gross Domestic Product	Tổng sản phẩm quốc nội
6.	IMF	International Monetary Fund	Quỹ Tiền tệ Quốc tế
7.	M&A	Merger and Acquisition	Mua lại và sáp nhập
8.	MOFCOM	Ministry of Commerce	Bộ Thương mại
9.	NDT		Nhân Dân Tệ
10.	ODA	Official Development Assistance	Hỗ trợ Phát triển Chính thức
11.	OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development	Tổ chức Hợp tác và Phát triển Kinh tế
12.	TNCs	Transnational Corporations	Công ty xuyên quốc gia
13.	WB	World Bank	Ngân hàng Thế giới
14.	WTO	World Trade Organisation	Tổ chức Thương mại Thế giới
15.	UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development	Ủy ban Thương mại và Phát triển Liên Hợp Quốc

DANH MỤC BẢNG

SỐ HIỆU	TÊN BẢNG	TRANG
Bảng 2.1	Thu nhập bình quân của công nhân ở một số nước năm 2013	60
Bảng 3.1	FDI ra nước ngoài của Trung Quốc, 2002 -2015	72
Bảng 3.2	FDI ra nước ngoài của Trung Quốc theo địa bàn đầu tư	73
Bảng 3.3	FDI ra nước ngoài của Trung Quốc theo loại hình doanh nghiệp	75
Bảng 3.4	FDI ra nước ngoài của Trung Quốc theo hình thức đầu tư	77
Bảng 3.5	FDI của Trung Quốc vào châu Phi và Mỹ Latinh, 2005 – 2014	78
Bảng 3.6	Đầu tư của các nước vào châu Phi năm 2014	79
Bảng 3.7	FDI của Trung Quốc vào một số nước châu Phi, 2003 – 2015	80
Bảng 3.8	FDI của Trung Quốc vào các nước châu Phi theo lĩnh vực đầu tư, 2005 - 2015	82
Bảng 3.9	FDI của Trung Quốc vào một số nước châu Phi theo hình thức đầu tư, 2005 -2015	86
Bảng 3.10	FDI của Trung Quốc vào một số nước Mỹ Latinh, 1990 – 2015	87
Bảng 3.11	FDI của Trung Quốc vào một số nước Mỹ Latinh theo lĩnh vực đầu tư, 2005 – 2015	89
Bảng 3.12	FDI của Trung Quốc vào một số nước Mỹ Latinh theo hình thức đầu tư, 2005 – 2015	93

DANH MỤC CÁC HÌNH

SỐ HIỆU	TÊN BẢNG	TRANG
Hình 2.1	Sơ đồ các yếu tố tác động đến FDI ra nước ngoài của một quốc gia	41
Hình 2.2	Tốc độ tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc, giai đoạn 2001 – 2015	45

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Đầu tư của Trung Quốc vào châu Phi và Mỹ Latinh đã tăng mạnh trong thời gian gần đây. Theo Bộ Thương mại Trung Quốc, dòng vốn FDI của Trung Quốc vào châu Phi đã tăng hơn 86 lần từ 39 triệu USD năm 2005 lên đến 3,37 tỷ USD năm 2013 và giảm nhẹ xuống còn 3,2 tỷ USD năm 2014. Trong khi đó, con số này của Trung Quốc vào Mỹ Latinh tăng hơn 2 lần từ 6,46 tỷ USD năm 2005 lên 14,36 tỷ USD năm 2013 và giảm xuống còn 10,5 tỷ USD năm 2014. Theo con số cộng dồn, FDI của Trung Quốc vào châu Phi đã tăng hơn 20 lần từ 1,6 tỷ USD năm 2005 lên 32,35 tỷ USD năm 2014. Trong khi đó, vốn FDI cộng dồn của Trung Quốc vào Mỹ Latinh đã tăng hơn 9 lần từ 11,46 tỷ USD lên 106,1 tỷ USD tính đến cuối năm 2014 và 111,2 tỷ USD tính đến cuối năm 2015 [88]. Bên cạnh những thành tựu như bổ sung nguồn vốn cho phát triển, tạo công ăn việc làm cho người lao động, vv., dòng vốn FDI của Trung Quốc vào các nước châu Phi và Mỹ Latinh còn có những hạn chế như: chủ yếu vẫn nhằm khai thác tài nguyên, gây nên sự cạnh tranh khốc liệt với doanh nghiệp của nước chủ nhà, gây ra các vấn đề môi trường, công nghệ lạc hậu và lao động Trung Quốc trong các dự án đầu tư. Do đó, một số nước châu Phi và Mỹ Latinh đã có những phản ứng khác nhau đối với tác động tiêu cực từ dòng vốn FDI của Trung Quốc vào những quốc gia này.

Tại Việt Nam, vốn FDI của Trung Quốc đã tăng đáng kể trong thời gian qua. Tính đến tháng 3/2016, Trung Quốc có 1.346 dự án còn hiệu lực tại Việt Nam với tổng vốn đăng ký 10,4 tỷ USD, chiếm khoảng 6,5% tổng số dự án và 2,6% tổng vốn đăng ký vào Việt Nam. Trung Quốc hiện đứng thứ 9 trong số 112 quốc gia và vùng lãnh thổ có đầu tư tại Việt Nam [6]. Bên cạnh những đóng góp như: bổ sung nguồn vốn cho Việt Nam, góp phần chuyển dịch cơ cấu kinh tế Việt Nam theo hướng công nghiệp hóa – hiện đại hóa, giúp nền kinh tế Việt Nam hội nhập sâu với kinh tế thế giới, thì dòng vốn FDI của Trung Quốc vào Việt Nam cũng còn những hạn chế như: quy mô nhỏ, hạn chế chuyên giao công

nghệ, chủ yếu khai thác tài nguyên, vấn đề lao động trong các dự án FDI của Trung Quốc, vv.

Thực tế cho thấy, dòng vốn FDI của Trung Quốc vào một số nước châu Phi và Mỹ Latinh có những đặc điểm nhất định như ở Việt Nam. Do đó, việc nghiên cứu phản ứng của một số nước châu Phi và Mỹ Latinh đối với tác động tiêu cực từ dòng vốn FDI của Trung Quốc vào những nước này để giúp Việt Nam có cách ứng phó phù hợp đối với dòng vốn FDI của Trung Quốc vào Việt Nam hiện nay là hết sức cần thiết.

Với lý do nêu trên, tác giả chọn chủ đề “**Đầu tư trực tiếp của Trung Quốc vào một số nước châu Phi và Mỹ Latinh**” làm luận án tiến sĩ kinh tế, chuyên ngành Kinh tế Quốc tế.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của luận án

2.1. Mục đích nghiên cứu:

Phân tích thực trạng FDI của Trung Quốc vào một số nước châu Phi và Mỹ Latinh và phản ứng của một số nước châu Phi và Mỹ Latinh đối với tác động tiêu cực từ FDI của Trung Quốc vào những nước này để nêu lên một số gợi mở cho Việt Nam trong việc ứng phó với dòng FDI của Trung Quốc vào Việt Nam hiện nay.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu:

- 1) Phân tích yếu tố đẩy và yếu tố kéo FDI của Trung Quốc vào một số nước châu Phi và Mỹ Latinh.
- 2) Phân tích và đánh giá thực trạng FDI của Trung Quốc vào một số nước châu Phi và Mỹ Latinh để làm rõ những điểm tương đồng, những điểm khác biệt và tác động của dòng vốn FDI từ Trung Quốc vào một số nước châu Phi và Mỹ Latinh.
- 3) Từ việc phân tích phản ứng của một số nước châu Phi và Mỹ Latinh, có thể rút ra một số gợi ý cho Việt Nam để có cách ứng phó phù hợp đối với dòng vốn FDI của Trung Quốc vào Việt Nam hiện nay.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu của luận án

3.1. Đối tượng nghiên cứu